

RAQAMLI IQTISODIYOTNING ZAMONAVIY RIVOJLANISH
TENDENSIYALARI

Japparov Doston Baxtiyor o‘g‘li
Ismoilov Ibrohim Alimardonovich

miuaa40@gmail.com

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Iqtisodiyot yo‘nalishi talabalari

Annotatsiya: *Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning zamonaviy rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Jahon va O‘zbekiston sharoitidagi raqamli transformatsiya jarayonlari, elektron tijorat, sun‘iy intellekt, blokcheyn, bulutli texnologiyalar va kiberxavfsizlik kabi yo‘nalishlarning iqtisodiy samaradorlikka ta‘siri o‘rganiladi. Tadqiqot shuningdek, rivojlangan davlatlar tajribasini o‘rganib, O‘zbekiston sharoitida raqamli iqtisodiyotning istiqbolli yo‘nalishlarini aniqlaydi. Ish davomida iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarning raqamlashtirish orqali qanday o‘zgarishi, shuningdek, mavjud xavf-xatarlar va ularni bartaraf etish yo‘llari ham ko‘rib chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *Raqamli iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, elektron tijorat, sun‘iy intellekt, blokcheyn, kiberxavfsizlik, O‘zbekiston, iqtisodiy rivojlanish.*

Abstract: *This article analyzes the current development trends of the digital economy. It examines the processes of digital transformation in both global and Uzbek contexts, as well as the impact of areas such as e-commerce, artificial intelligence, blockchain, cloud technologies, and cybersecurity on economic efficiency. The study also reviews the experience of developed countries and identifies promising directions for the digital economy in Uzbekistan. Furthermore, it explores how economic and social processes are changing through digitalization, as well as the existing risks and ways to mitigate them.*

Keywords: *Digital economy, digital transformation, e-commerce, artificial intelligence (AI), blockchain, cybersecurity, Uzbekistan, economic development.*

KIRISH

So‘nggi yillarda jahon iqtisodiyoti yangi bosqichga ko‘tarildi, bunda raqamli texnologiyalar va axborot tizimlari iqtisodiy o‘shishning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylangan. Iqtisodiy faoliyatning barcha bosqichlarida raqamli yechimlar, sun‘iy intellekt, katta ma‘lumotlar (Big Data), blokcheyn, bulutli texnologiyalar va Internet of Things (IoT) texnologiyalarining keng joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligi, boshqaruv sifati va resurslardan foydalanish darajasini tubdan o‘zgartirmoqda. Ushbu texnologiyalar nafaqat korxonalar va tashkilotlarning operatsion faoliyatini yaxshilash, balki yangi biznes imkoniyatlarini yaratish, davlat xizmatlarini samarali tashkil etish va moliyaviy jarayonlarni optimallashtirishga ham xizmat qilmoqda.

METODOLOGIYA

Ushbu maqola raqamli iqtisodiyotning zamonaviy rivojlanish tendensiyalarini o‘rganishga bag‘ishlangan bo‘lib, tadqiqot jarayonida kuzatish, tahlil qilish, qiyosiy va induktiv metodlardan foydalanildi. Jahon va O‘zbekiston sharoitidagi raqamli transformatsiya jarayonlarini o‘rganish uchun statistik ma’lumotlar, BMT, Jahon banki, UNCTAD va OECD kabi xalqaro tashkilotlar hisobotlari asos qilib olindi. Shuningdek, raqamli iqtisodiyotning asosiy yo‘nalishlari — elektron tijorat, sun‘iy intellekt, blokcheyn, bulutli texnologiyalar va kiberxavfsizlik — bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar tahlil qilindi va amaliy misollar keltirildi.

Muhokama va natijalar

Raqamli iqtisodiyot iqtisodiy tiklanishning muhim harakatlantiruvchi kuchiga aylangan. 2023 yilda O‘zbekistonda aloqa va axborot xizmatlari hajmi 32,2 trillion so‘mga yetdi, bu 2022 yilga nisbatan 24,6 foizlik o‘shishni tashkil etdi. Aloqa xizmatlari eng katta ulushni tashkil etib, 54,7 foizni tashkil qildi, bu esa aloqa va axborot xizmatlari sohasida telekommunikatsiya xizmatlarining asosiy o‘rinni egallashini ko‘rsatadi.

1-rasm¹

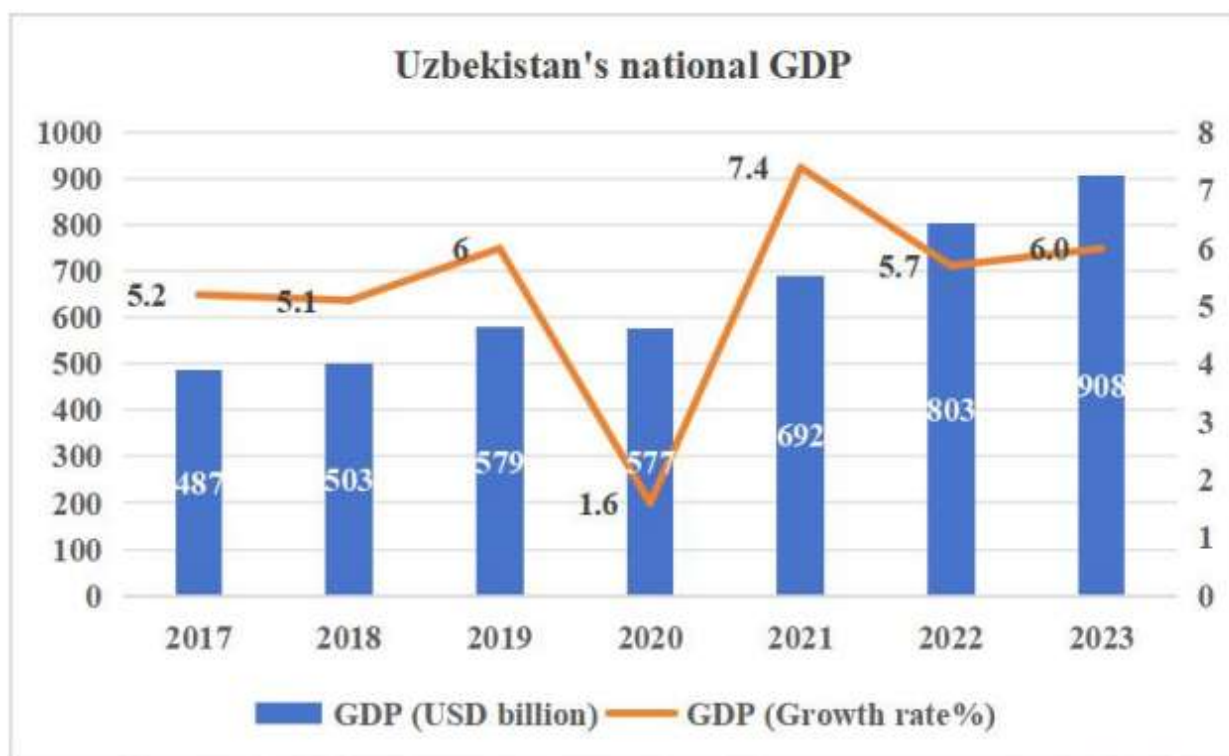

Figure 1. Economic development of Uzbekistan, 2017-2023 year

O‘zbekistonning jadal rivojlanayotgan IT-sanoatining eksport hajmi keskin oshdi. 2023 yilda IT-campus korxonalari ishlab chiqarish qiymati 8,5 trillion so‘mga (taxminan 690 million AQSh dollari) yetdi, bu yil davomida 1,2 barobar o‘shishni tashkil etdi, shundan eksport hajmi 280 million AQSh dollarini tashkil qilib, yil davomida 1,4 barobar o‘ydi. Bu raqamli iqtisodiyotning ichki bozor uchun muhim harakatlantiruvchi rol o‘ynashini va xalqaro bozorda raqobatbardosh ekanligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, u iqtisodiy o‘shish va

¹ Economic development of Uzbekistan, 2017-2023 year

xalqaro hamkorlik uchun yangi imkoniyatlar va turtki beradi. Bu O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyotga faol sarmoya kiritishi va uni rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirayotgan sa‘y-harakatlarining sezilarli natijalar berayotganini tasdiqlaydi.¹

Markaziy Osiyo hinterlandida joylashgan ko‘p millatli mamlakat sifatida O‘zbekiston hozirgi Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida barqaror siyosiy muhitga ega bo‘lib, xalqaro hamjamiyat tomonidan e‘tirof etilgan. Hukumat siyosiy tizimni isloh qilishni doimiy ravishda ilgari surib, demokratik jarayonlarni mustahkamladi va mamlakatning uzoq muddatli barqarorligini ta‘minladi.

Prezident Mirziyoyev bir qator milliy rivojlanish konsepsiyalarini ilgari surdi, jumladan: “O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi 2017–2021”, “Yangi O‘zbekiston rivojlanish strategiyasi 2022–2026” va “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi. Ushbu strategiyalar mamlakatning kompleks rivojlanishi uchun mustahkam poydevor yaratdi.²

2022–2026 yillarda amalga oshirilayotgan “Yangi O‘zbekiston rivojlanish strategiyasi” iqtisodiy tuzilmani optimallashtirish, eksport raqobatbardoshligini oshirish, xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va oltinsiz tovarlar hamda xizmatlar, xususan transport va turizm sohalaridagi eksportni tezlashtirishga qaratilgan. 2024 yil iyun oyiga kelib O‘zbekistonning YaIMi 45 milliard AQSh dollariga yetdi va mamlakat iqtisodiy rivojlanishda yangi yutuqlarga erishishda davom etdi, bu esa kuchli chidamlilikni va rivojlanish maqsadiga — yanada kuchli, yaxshiroq va katta bo‘lishga intilishni ko‘rsatib, 2025-yilda 1.5 kvadrillion yaqin so‘mga yetdi.³

O‘zbekistonning iqtisodiy tuzilmasi asta-sekin optimallashtirilmoqda. Xizmatlar sohasining o‘sishi, sanoat tarmoqlarining transformatsiyasi va yangilanishi birgalikda barqaror iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirmoqda.

“Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusi amalga oshirilishi bilan O‘zbekistonda transport sanoati “Xitoy-Qirg‘iziston-O‘zbekiston” temir yo‘l loyihasi va “Markaziy Osiyoda transport markaziga aylanish” milliy strategiyasi orqali katta rivojlanish imkoniyatlarini kutmoqda. Shu bilan birga, aviatsiya, temir yo‘l va avtomobil yo‘llari sohalarida raqamli infratuzilma joriy etiladi. Bulutli texnologiyalar, sun‘iy intellekt, katta ma‘lumotlarni tahlil qilish va konvergensiyalashgan sensor texnologiyalari kabi ilg‘or raqamli yechimlar orqali ichki ishlab chiqarishni boshqarish va tashqi xizmat ko‘rsatish sifatini yangi sifat darajasiga ko‘tarish rejalashtirilmoqda.

O‘zbekistonning ishlab chiqarish sanoati raqamlashtirish orqali yangilandi. Sanoat korxonalari raqamli texnologiyalarni faol qo‘llab, ularga investitsiyalarni oshirdi. Korxonalar ishlab chiqarish jarayonini avtomatlashtirish, aqlli boshqaruv va raqamli tizimlar orqali samarali boshqarish imkonini beruvchi intellektual ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etmoqda. Bu esa ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirish, mahsulot sifatini va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, shuningdek, avtonom haydash algoritmlarini o‘rgatish va

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi. Tashkent, 2021

² Yangi O‘zbekiston rivojlanish strategiyasi-2030

³ WWW.STAT.UZ ma‘lumotlaridan olindi

“O‘ZBEKISTONDA UCHINCHI RENESSANS VA INNOVATSION JARAYONLAR JURNALI”

20-Mart, 2026-yil

muhim shaharlar uchun elektr transport vositalarining avtonom boshqaruvini bosqichma-bosqich tijoratlashtirish imkonini yaratadi. Bunda Internet of Things, katta ma’lumotlar tahlili, bulutli hisoblash va AI aqlli hisoblash texnologiyalari qo‘llaniladi. Shu bilan birga, ishlab chiqarish korxonalari raqamli texnologiyalar bilan shug‘ullanuvchi kompaniyalar bilan hamkorlik qilib, aqlli mahsulotlar yaratadi, biznesda qo‘llash imkoniyatlarini kengaytiradi va mahsulotlarning qo‘shimcha qiymatini oshiradi.¹

Raqamli iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida axborot texnologiyalari yuqori sifatli inson kapitali qo‘llab-quvvatlamasdan rivojlanishi va qo‘llanilishi mumkin emas. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” konsepsiyasida O‘zbekiston hukumati barcha davlat xizmatlarini 2025 yilga qadar raqamlashtirish va 2030 yilga kelib rivojlangan elektron hukumatga ega mamlakatga aylanishni maqsad qilgan. BMTning EGDI (E-Government Development Index) reytingida O‘zbekiston yuqori 30 talikka kirishi ko‘zda tutilgan.²

1-jadval³

Yo‘nalish	O‘zbekiston tajribasi	Xalqaro tendensiya
Elektron hukumat	2025 yilga qadar barcha davlat xizmatlari raqamlashtiriladi; EGDI reytingida yuqori 30 talikka kirish maqsad qilingan	Dunyo rivojlangan mamlakatlar EGDI bo‘yicha yuqori reytingda, samarali raqamli xizmatlar mavjud
Sun‘iy intellekt va katta ma’lumotlar	IT-parklarda, ishlab chiqarishda va transportda qo‘llanilmoqda	AQSh, Xitoy, Janubiy Koreyada ishlab chiqarish va xizmatlarda keng tatbiq etilgan
Elektron tijorat	Onlayn to‘lovlar, bank xizmatlari va elektron kontraktatsiya platformalari rivojlanmoqda	Global e-commerce hajmi tez o‘smoqda, pandemiya davrida ikki barobar oshgan
Raqamli inson kapitali	205 ta IT markazi, har yili 125 000 bitiruvchi, 20% IT sohasida	Yosh va malakali ishchi kuchi raqamli iqtisodiyotda asosiy resurs sifatida ishlatiladi
Transport va logistika	“Xitoy-Qirg‘iziston-O‘zbekiston” temir yo‘li, avtonom transport va IoT texnologiyalari	Markaziy Osiyo va dunyo miqyosida transport infratuzilmasi va raqamlashtirish rivojlanmoqda

¹ Uzbekistan DigitalEconomyOverview andVision2030

² Uzbekistan DigitalEconomyOverview andVision2030

³ Jadval muallif tomonidan ishlab chiqildi

Jadval 1. O‘zbekiston va xalqaro tajribada raqamli iqtisodiyotning asosiy yo‘nalishlari

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, O‘zbekiston raqamli iqtisodiyotning barcha asosiy yo‘nalishlarida sezilarli rivojlanishlarni amalga oshirmoqda. Elektron hukumat tizimi orqali davlat xizmatlari raqamlashtirilmogda, bu esa xizmat sifatini oshirish va xalqaro standartlarga mos kelishni ta‘minlaydi. Sun‘iy intellekt, katta ma‘lumotlar va IoT texnologiyalari ishlab chiqarish va transport sohaslarida qo‘llanilib, mahsulot sifati va samaradorlikni oshirmoqda.

Elektron hukumatning rivojlanishi dasturiy ta‘minot ishlab chiqish, bulutli hisoblash xizmatlari, sun‘iy intellektga asoslangan hisoblash xizmatlari va katta ma‘lumotlarni tahlil qilish kabi axborot texnologiyalari sanoatining o‘shishini rag‘batlantiradi va raqamli iqtisodiyot ekotizimi uchun mustahkam qo‘llab-quvvatlashni ta‘minlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

1. Elektron hukumat tizimlarini yanada rivojlantirib, barcha davlat xizmatlarini raqamlashtirishni tezlashtirish zarur.
2. IT-ta‘lim va kadrlar tayyorlash tizimini kuchaytirish, yoshlarni raqamli ko‘nikmalar bilan ta‘minlash orqali inson kapitalini mustahkamlash muhim.
3. Sun‘iy intellekt, katta ma‘lumotlar va IoT texnologiyalarini ishlab chiqarish va xizmatlar sohasida keng tatbiq etish, innovatsion startaplarni qo‘llab-quvvatlash tavsiya etiladi.
4. Raqamli iqtisodiyotda kiberxavfsizlik va axborot maxfiyligi bo‘yicha standartlar joriy etilishi, shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish tizimi kuchaytirilishi lozim.
5. Elektron tijorat va logistika platformalarini rivojlantirish orqali xizmatlar sohasida raqobatbardoshlikni oshirish, ichki va xalqaro bozorlarni kengaytiradi.

O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyot bo‘yicha strategik yo‘nalishlari samarali natijalar bermoqda. Elektron hukumat, sun‘iy intellekt, katta ma‘lumotlar, IoT va raqamli ta‘lim tizimi birgalikda iqtisodiy o‘shish, xizmatlar sifatini oshirish va xalqaro raqobatbardoshlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Raqamli iqtisodiyotning rivoji nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va madaniy sohalarda ham o‘zgarishlar keltiradi. Shu bois, yuqoridagi takliflarni amalga oshirish orqali O‘zbekiston raqamli iqtisodiyotni barqaror va uzluksiz rivojlantirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi. Tashkent, 2021.
2. United Nations E-Government Survey 2022. New York: United Nations, 2022.
3. OECD. Digital Economy Outlook 2022. Paris: OECD Publishing, 2022.
4. Statista. E-commerce and IT industry statistics in Uzbekistan, 2023.
5. Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O‘zbekiston rivojlanish strategiyasi 2022-2026”, Tashkent, 2022.

“O‘ZBEKISTONDA UCHINCHI RENESSANS VA INNOVATSION JARAYONLAR JURNALI”

20-Mart, 2026-yil

6. Ministry for Development of Information Technologies and Communications of Uzbekistan. Annual report 2023. Tashkent, 2023.

7. https://aict.uz/caict_uzbekistan_digital_economy_overview_vision_2030.pdf